อาชีวะก้าวไกล ไทยก้าวหน้า

สุริยา ฆ้องเสนาะ
วิทยากรชำนาญการ
กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ

มีการคาดการณ์กันว่าในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าประเทศไทยมีแนวโน้มที่ประชากรจะมีความพร้อมทางด้านการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่แนวโน้มความต้องการทางด้านแรงงาน และการจ้างงานที่หลากหลายก็สูงขึ้นด้วย สืบเนื่องมาจากการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีของโลกาภิวัตน์ หรือแม้แต่ความร่วมมือในการก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้ประเทศไทยต้องมีการเตรียมความพร้อมให้ทันต่อกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยการสร้างคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้เพียงพอ และมีคุณภาพตรงกับความต้องการของกระแสเศรษฐกิจสังคมนี้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทั้งในอุตสาหกรรมของไทยและต่างประเทศมีความต้องการแรงงานสายอาชีพเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนทางด้านสายอาชีพหรืออาชีวศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่ออนาคตของประเทศไทย และตัวของผู้เรียนเอง เนื่องจากการเรียนสายอาชีวะมีจำนวนสาขาให้เลือกเรียนหลากหลาย ผู้เรียนสามารถมีรายได้ระหว่างเรียน หางานง่าย มีรายได้สูงหากเป็นช่างฝีมือ และสามารถประกอบธุรกิจส่วนตัว นอกจากนั้นยังลดปัญหาการว่างงานที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคมต่อไป

แต่จากตัวเลขของสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ได้วิเคราะห์และประเมินตัวเลขการขาดแคลนแรงงานของประเทศไทยว่าขณะนี้กำลังประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก โดยพบว่าตัวเลขความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรมใน พ.ศ. 2556 เท่ากับ 5.85 ล้านคน และ พ.ศ. 2557 เท่ากับ 5.91 ล้านคน ในขณะที่มีจำนวนผู้เข้าสู่ตลาดแรงงานเพียง 5.46 ล้านคน และ 5.51 ล้านคนตามลำดับ ซึ่งเท่ากับว่าใน พ.ศ. 2556 เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม 3.9 แสนคน และใน พ.ศ. 2557 ที่ผ่านมาขาดแคลนแรงงานเพิ่มเป็น 4 แสนคน โดยมีสาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มขาดแคลนเป็นลำดับต้น ๆ รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมทางด้านยานยนต์ อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมพลาสติก ไม้ เครื่องเงิน อัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ตามลำดับ และมีแนวโน้มที่การขาดแคลนแรงงานจะเพิ่มมากขึ้น สืบเนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรไทยที่ลดลง ขณะเดียวกันความต้องการทางด้านแรงงานที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (ไทยรัฐ, 2557) ซึ่งสะท้อนปัญหาว่าการผลิตแรงงานในสายอาชีพ โดยเฉพาะสายช่างยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ทั้ง ๆ ที่ยุทธศาสตร์การศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ที่จัดทำภายใต้กรอบทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดไว้ว่า

“การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือ ทุนมนุษย์ ให้เข้มแข็ง สามารถที่จะเป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต”

(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น.1) แล้วเราจะแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานสายอาชีพเหล่านี้ได้อย่างไร

ที่ผ่านมาภาครัฐให้ความสำคัญในการยกระดับและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสายสามัญศึกษาเป็นหลักจึงทำให้สายอาชีวะหรือสายอาชีพประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น การขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือสำหรับการเรียนการสอน ขาดแคลนครูอาชีวะ และปัญหาสำคัญของการอาชีวะศึกษาคือปัญหาเด็กนักเรียนอาชีวะทะเลาะวิวาทกันเป็นเหตุให้ผู้ปกครองไม่นิยมให้บุตรหลานเรียนสายอาชีวะ และการที่ผู้เรียนไม่ทราบถึงประโยชน์และหรือข้อดีในการเลือกเรียนและผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านอาชีวะหรืออาชีพ ส่งผลให้จำนวนผู้ที่สนใจในด้านการเรียนทางด้านสายอาชีพดังกล่าวลดน้อยลง ซึ่งจากการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศหรือทีดีอาร์ไอ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการขาดแคลนแรงงานอาชีวะจำนวนมากในตลาดแรงงาน โดยได้ประเมินว่าสังคมเศรษฐกิจไทยมีความต้องการกำลังแรงงานสายอาชีวะปีละประมาณ 4 แสนคน แต่มีนักเรียนในระบบอยู่เพียง 2.8 แสนคนเท่านั้น และในจำนวนเหล่านั้นมีสัดส่วนในการเลือกเรียนสายสามัญต่อสายอาชีวะอยู่ที่ 60 : 40 ใน พ.ศ. 2551 และลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือ 65 : 35 ใน พ.ศ. 2555 กล่าวคือในจำนวนนักเรียน 100 คน มีเด็กนักเรียนมัธยมปลายสายสามัญ 65 คน สายอาชีวะ 35 คน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, ม.ป.ป.)

ปัญหาสำคัญของอาชีวศึกษาของไทยสรุปได้ดังนี้

(1) การขาดแคลนงบประมาณ

นักเรียนสายอาชีวศึกษาได้รับงบประมาณต่ำกว่านักเรียนสายสามัญ ทั้งที่นักเรียนอาชีวะควรจะได้รับงบประมาณที่สูงกว่าเนื่องจากต้องใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ทางด้านเทคนิคมาใช้ในการเรียนการสอนและฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้การลงทุนด้านครุภัณฑ์ของระบบการศึกษาอาชีวะค่อนข้างต่ำ จึงไม่สามารถตอบสนองกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปของระบบอุตสาหกรรม ทำให้นักศึกษาอาชีวะ มีความรู้ความชำนาญไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดแรงงานอุตสาหกรรม

(2) ค่านิยมของนักเรียนและผู้ปกครอง

ปัญหาค่านิยมเป็นปัญหาที่สำคัญเนื่องจากหลายคนมักมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักเรียนอาชีวะ คือ เด็กที่เรียนไม่เก่ง เป็นเด็กมีปัญหาทั้งในเรื่องการทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน จบออกมามีรายได้น้อย งานหนัก ไม่มีเกียรติ และขณะเดียวกันผู้ปกครองก็ยังปลูกฝังความคิดและส่งเสริมให้ลูกเรียนสายสามัญมากกว่า โดยมีความเชื่อว่าจบสายสามัญมาแล้วจะเป็นเจ้าคนนายคน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วไม่เป็นความจริง เพราะมีผู้ที่จบสายอาชีวะจำนวนมากที่เป็นเจ้าของธุรกิจและประสบความสำเร็จในชีวิต

(3) คิดว่าเงินเดือนจบปริญญาตรีได้มากกว่า

เมื่อรัฐมีนโยบายให้ค่าตอบแทนหรือรายได้ของผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ 15,000 บาท ทำให้เด็กหันไปสนใจกับการเรียนสายสามัญเพื่อเข้าสู่ระดับอุดมศึกษามากขึ้น แต่แท้ที่จริงการจบอาชีวะก็สามารถทำงานได้เงินเดือน 15,000 บาท เหมือนกับจบปริญญาแต่เด็กไม่ค่อยรู้ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ เนื่องจาก

การขาดประชาสัมพันธ์ และนอกจากเงินเดือนที่ได้รับประจำแล้ว ผู้ที่จบสายอาชีวะ ยังมีรายได้จากค่าโอที ค่าวิชาชีพ และค่าอื่น ๆ เพื่อสร้างชีวิตตัวเอง และครอบครัวด้วย

(4) จำนวนมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้น

การเพิ่มของจำนวนมหาวิทยาลัยก็เป็นสาเหตุหนึ่งเนื่องจากขณะนี้มหาวิทยาลัยของไทยมีมากกว่า 200 แห่ง ทำให้เด็กในระบบการอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งจากการเปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนมหาวิทยาลัยกว่า 200 แห่งทั่วประเทศกับจำนวนประชากรกว่า 60 ล้านคน ถือว่าประเทศไทยมีจำนวนมหาวิทยาลัยจำนวนมากเมื่อเทียบกับต่างประเทศ เช่น สิงคโปร์มีประชากร 4 ล้านคน แต่มีมหาวิทยาลัยเพียง 4 แห่ง ฮ่องกงมีประชากร 7 ล้านคน มีมหาวิทยาลัยไม่เกิน 10 แห่ง และที่สำคัญมีการจำกัดจำนวนที่นั่งในการเข้าศึกษาด้วย

แนวทางการแก้ปัญหา

1. ภาครัฐควรส่งเสริมงบประมาณให้เพียงพอกับความต้องการในการส่งเสริมการเรียนการสอนอาชีวะ นอกจากนี้ควรร่วมมือกับสถานประกอบการในการช่วยเหลือสนับสนุนหรือส่งเสริมกัน เช่น การให้นักเรียนเข้าไปฝึกงานกับสถานประกอบการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่มีราคาแพง ทำให้รัฐไม่ต้องลงทุนกับการซื้อครุภัณฑ์ด้านการฝึกอบรม ในขณะเดียวกันนักเรียนก็ได้ประสบการณ์จริง ได้ค่าตอบแทน สถานประกอบการได้แรงงานในการดำเนินงานอีกทั้งนักศึกษาที่จบมาก็จะมีประสบการณ์ที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการด้วย

2. เพิ่มการประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยต่อนักเรียนอาชีวะ เทคนิค ช่างกล ว่ามีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากมาย เช่น มีรายได้ระหว่างเรียน จบแล้วมีงานทำ ในบางสาขาวิชาชีพเฉพาะมีค่าตอบแทนสูง สามารถเป็นผู้ประกอบการได้และรณรงค์ให้สังคมเห็นว่าการเรียนจบทางด้านอาชีวะก็สามารถประสบความสำเร็จในชีวิต

3. ควบคุมปริมาณมหาวิทยาลัยที่จะเกิดขึ้นใหม่ในอนาคตโดยหันมาให้การสนับสนุนดูแลโรงเรียนอาชีวะให้มีคุณภาพมากขึ้น เพราะจำนวนมหาวิทยาลัยที่มากเกินไป ทำให้นักเรียนหันไปสนใจกับใบปริญญาและเห็นว่าได้เงินเดือนที่สูงกว่า โดยมองข้ามการเรียนในสายอาชีวะทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วสายอาชีวะก็ได้เงินเดือนพอ ๆ กับในระดับปริญญา แถมหางานง่ายกว่าด้วย มีรายได้ระหว่างเรียน มีทักษะฝีมือและมีประสบการณ์อีกทั้งยังสามารถต่อยอดในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกได้

นอกจากนี้นโยบายการเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีวะต่อสายสามัญ 51 ต่อ 49 ภายใน พ.ศ. 2558 ให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการเพิ่มจำนวนผู้เรียนสายอาชีวศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานของไทยในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

ตัวอย่างการจัดการศึกษาเพื่อสร้างอาชีพของต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งศูนย์ประสานการจัดการเรียนรู้ด้านอาชีพ โดยศูนย์ดังกล่าวได้มีหน้าที่จัดหลักสูตรการเรียนรู้ด้านอาชีพ Career Academy สำหรับเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนต่าง ๆ ด้วยโปรแกรมการเรียนรู้ด้านอาชีพให้เลือกกว่า 23 โปรแกรม และกิจกรรมทางเลือกตามความสนใจกว่า 80

กิจกรรม เช่น การบิน ช่าง หมอ ปศุสัตว์ ช่างยนต์ ฯลฯ โดยแต่ละโปรแกรมจะเชื่อมโยงสู่โลกของอาชีพการงาน โดยแบ่งสัดส่วนการเรียนทางด้านทฤษฎีร้อยละ 20 ส่วนอีกร้อยละ 80 เน้นการลงมือปฏิบัติ และในบางรายวิชาผู้เรียนจะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพด้วย ส่วนครูผู้สอนนั้นจบปริญญาโทขึ้นไปในสายวิชาชีพนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะอาชีพมาร่วมให้ความรู้แก่ผู้เรียน

นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีการจัดการเรียนการสอนแบบคู่ขนานระหว่างสายสามัญและสายอาชีพ (Dual School) โดยให้เด็กมัธยมต้องเรียนสายอาชีพควบคู่ไปด้วย อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้สามารถทดลองเรียนบางวิชาของการศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย

ฮ่องกง จัดให้มีหลักสูตรการศึกษาประยุกต์ (Applied Learning) เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น วิชาการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Studies) ซึ่งมีวิชาย่อย ๆ เช่น การออกแบบศิลปะและภาพยนตร์ กลุ่มวิชาสื่อและการสื่อสาร เช่น หนัง วิดีโอ ผู้ผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ กลุ่มวิชาธุรกิจการจัดการและกฎหมาย กลุ่มอาชีพบริการ เช่น ผู้ดูแลเด็ก งานโรงแรม เป็นต้น

ญี่ปุ่น มีการสร้างทักษะพื้นฐานตั้งแต่เยาว์วัย ด้วยการวางหลักสูตรแบบบูรณาการให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ทักษะชีวิตและทักษะการทำงานผ่านกระบวนการเรียนรู้สร้างประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น กิจกรรมฝึกการดูแลผู้สูงอายุ กิจกรรมการเล่นค้าขาย และในส่วนการศึกษาระดับประถมศึกษามีการจัดการเรียนรู้ผ่านกลุ่มวิชาและกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน โดยฝึกให้เด็กเรียนรู้การจัดการการเงิน การเล่นหุ้น นอกจากนี้ยังให้นักเรียนฝึกงานตามบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการทำงาน

ฟิลิปปินส์ ให้นักเรียน นักศึกษาเรียนทั้งวิชาสายสามัญและสายอาชีพอย่างเข้มข้น จึงทำให้ฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ส่งออกแรงงานระดับกลางไปทำงานมากที่สุดในอาเซียน

นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีอีกหลายประเทศที่มีการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการสร้างทักษะการทำงานเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น เยอรมัน อังกฤษ ไต้หวัน ซึ่งล้วนแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างทักษะการทำงานเพื่อเป็นพื้นฐานในการนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต (สร้างสัมมาชีพเพื่อสังคมทั้งมวล, 2557)

จากข้อมูลของต่างประเทศในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้นพบว่าต่างส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่หลากหลายในการเรียนรู้ และฝึกฝนเพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต และตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศของตนต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศไม่ว่าระบบการศึกษาจะเป็นสายสามัญหรือสายอาชีพหากได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพย่อมเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต แต่ปัจจุบันสายอาชีวะหรือสายอาชีพในขณะนี้ผู้เรียนน้อยลงแต่ความต้องการสายอาชีวะของภาคอุตสาหกรรมที่มากขึ้นเพราะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะทำได้โดยลำพัง ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่

ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดแรงงาน ความต้องการแรงงานให้ประชาชนได้รู้ รายได้ของแต่ละอาชีพ อัตราการว่างงานของผู้ที่เรียนจบจากระดับการศึกษาต่าง ๆ การขาดแคลนแรงงานแต่ละสาขาอาชีพ ควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มของตลาดแรงงานในอนาคต เพื่อจะทำให้ผู้ที่กำลังศึกษาและผู้ปกครองสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจว่าจะให้บุตรหลานศึกษาต่อสาขาใด อีกทั้งยังต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมไทยเกี่ยวกับการศึกษาในการส่งลูกให้เรียนในระดับสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ มาเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนในสาขาที่เหมาะสมกับทักษะและความชอบของผู้เรียน ตลอดจนเลือกเรียนในสาขาที่ตลาดแรงงานมีความต้องการ เพื่อสร้างอนาคตที่มั่นคงให้กับผู้เรียน

การศึกษาที่มีเป้าหมายชัดเจนและมีข้อมูลที่ถูกต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันย่อมทำให้เยาวชนไทยเดินทางไปสู่ช่องทางที่เหมาะสมกับตลาดแรงงาน คือการศึกษาเพื่ออาชีพ การศึกษาเพื่อมีงานทำ การศึกษาเพื่อคิดและสร้างสิ่งใหม่ อันจะส่งผลให้ประเทศไทยมีความเข้มแข็งและมีความสามารถที่จะแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้และเป็นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตลอดไป

บรรณานุกรม

ข้อเสนอว่าด้วยการปฏิรูประบบการศึกษาไทย. สืบค้น 21 เมษายน 2558 จาก http://econ.tu.ac.th/class/archan/Pokpong/edu%20reform%proposal.docx

โฟกัสการศึกษาไทยยุคปฏิรูปประเทศ ปี 2557 รุกคืบ อาชีวะสร้างชาติ. (2557) สืบค้น 20 เมษายน 2558 จาก http://iqnewslip.com/newsserrice.asp

วิกฤติ! แรงงานขาดแคลน ทำไมเด็กเรียนอาชีวะน้อยลง?. สืบค้น 22 เมษายน 2558 จาก http://www.thairath.co.th/content/42863

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2554) **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555–พ.ศ. 2559.** สืบคืน 6 พฤษภาคม 2558 จาก http://www.thailibrary.in.th/2014/20/13/thai-edu-master-plan-11/

สร้างสัมมาชีพเพื่อสังคมทั้งมวล. สืบค้น 22 เมษายน 2558 จาก http://apps.qlf.or.th/member/UploadedFilles/prefix_08082557_012349_n17txr.pdf